

і профілактичної роботи. Який фактор стане домінуючим, залежить від того, наскільки ефективно здійснюється сімейне виховання, правильно організована первинна правова соціалізація дитини в сім'ї.

Таким чином, ми можемо зробити висновок про те, що усвідомлення людьми своїх вчинків нерідко пов'язане з тим, яке уявлення вони одержали про правові норми ще в дитячому віці у сім'ї. Від первинної правової соціалізації дитини у сім'ї багато в чому залежить формування мотивів правової поведінки особистості у суспільстві. Тому наркоманію дуже часто варто розглядати як результат дефектів первинної правової соціалізації дитини у сім'ї. Особливо негативні наслідки на формування первинної правової соціалізації дитини, несе в собі виховання дітей у сім'ях наркоманів.

Література

1. Коваль Л. Г., Зверева І. Д., Хлебик С. Р. Соціальна педагогіка: Соціальна робота: Навч. посіб. — К.: ІЗМП, 1997. — С. 232.
2. Лисенко І. П. Сімейні проблеми хворих на наркоманію та алкоголізм: Робота психолога // Практ. психологія та соц. робота. — 2000. — № 6. — С. 28–31.
3. Листопад О. А. Дефекти правової соціалізації дітей в сім'ї // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: Зб. наук. праць. — О., 2001. — Вип. 1–2. — С. 185–189.
4. Лукашов С. Як розмовляти з батьками про парктотики // Завуч. — 2001. — № 27. — С. 12–14.
5. Макаренко А. С. Вибр. пед. твори. — К., 1949. — Т. 4. — С. 33.
6. Максимова Н. Ю. Психологическая профилактика алкоголизма и наркомании несовершеннолетних: Учеб. пособие. — Ростов н/Д: Фешакс, 2000. — 384 с.
7. Сухомлинецький В. О. Мікроклімат вашого дому // Сухомлинецький В. О. Вибрані твори: В 5 т. — К., 1997 — Т. 5. — С. 414.

УДК 343.13:008

*Л. М. Писаренко,
асистент кафедри юридичної психології та педагогіки ОНЮА*

КУЛЬТУРА ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КУЛЬТУРА ПРОВАДЖЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ: ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ

Розглядаючи культуру кримінального процесу, слід відмітити, що це якісна характеристика державної діяльності, яка спирається на загальне поняття культури і уявлення про юридичну культуру.

Інколи культуру розуміють тільки у вузькому розумінні, як стан духовного життя суспільства, хоча вона включає в себе і загальнолюдські, національні цінності і знаходиться у безперервному розвитку.

Складовою частиною духовної культури є правова культура, яку можна визначити як рівень правового регулювання соціальних відносин, правового захисту особистості, забезпечення правопорядку, що досягається суспільством.

У розумінні сутності культури кримінального процесу різні автори на перше місце висувають різні її елементи.

Так, на думку О. Д. Бойкова щодо змісту культури судової діяльності, то вона «включає в себе раціональну організацію праці в суді; професійну майстерність працівників суду; судову етику; судовий етикет. Рівень культури роботи в суді визначається, безумовно, і рівнем освіти, ерудицією працівників суду, перш за все суддів, їх здібністю грамотно і літературно писати, умінням говорити, умінням тримати себе на людях і т. п. [1].

В. В. Леоненко вважає, що судова культура — «це сукупність досягнень в області судової діяльності, спрямованих на оптимально повне і правильне вирішення задач, що стоять перед судом. Судову культуру слід розглядати і як ступінь досконалості у оволодінні судовою діяльністю, що проводиться в рамках правових і моральних норм» [2].

Л. Д. Кокорєв і А. П. Котов пишуть: «Культура кримінального процесу — це високий ступінь досконалості, досягнутий слідчими, суддями, прокурорами, адвокатами і іншими учасниками кримінального судочинства в їх професійній діяльності на основі точного виконання закону і норм моралі» [3].

О. Л. Лікас визначає культуру правосуддя як єдність «юридичних, економічних, науково-технічних, організаційних, особистісних і інших засобів і прийомів, що забезпечують якість судової діяльності по здійсненню правосуддя у відповідності з сучасним рівнем розвитку радянського суспільства» [4]. Особливості правової культури судочинства цей автор вбачає «в сукупності загальних вимог судово-професійної культури поведінки, культури почуттів, моральної культури особистості, у співвідношенні правових і моральних норм, належних судовому процесу. В поняття «культура» входять не тільки її результати, підсумок трудових зусиль, але і культура їх отримання — технологічний процес судочинства» [5].

З огляду на все вищесказане, можна зробити висновок, що культура кримінального процесу і правосуддя по кримінальним справам у широкому розумінні включає рівень розвитку і ступінь досконалості права, яким керуються і яке приймає суд і правоохоронні органи; строге дотримання законів і моральних норм у кримінальному процесі; якісний склад суддів, слідчих, прокурорів, адвокатів, рівень їх професіоналізму, соціальний статус; матеріально-технічне забезпечення судів, апарату слідчих, прокуратури, адвокатури.

Під час проведення попереднього слідства і здійснення правосуддя проявляються і реалізуються загальні елементи правової культури, що існує у суспільстві. Як вже відмічалось вище, культура виробництва по кримінальній справі спирається на професійний рівень судді або слідчого. Більш того, їх високий професіоналізм можна розглядати як складову частину культури професійної діяльності [1].

Культура провадження по кримінальній справі включає раціональну організацію праці слідчого, органу дізнання, прокурора, адвоката, судді. Уміння грамотно планувати свою роботу, ефективно використовувати час, застосовувати сучасні засоби виявлення і закріплення доказів на попередньому слідстві, фіксу-

вання ходу судового розгляду, наявність навичок пошуку правової інформації і інші елементи організації праці відрізняє працівників, що забезпечують культуру процесуальної діяльності.

Культура і ефективність процесуальної діяльності залежать від матеріально-технічного забезпечення органів, що її здійснюють. З цього приводу О. Л. Лікас писав, що «тільки утопічними можна назвати такі моделі підвищення ефективності судової роботи і правосуддя в цілому, які не передбачають розвитку матеріальної бази суду, починаючи від приміщення і закінчуючи забезпеченням судів відео- і звуковою апаратурою, засобами наукової організації труда, а у сучасних умовах науково-технічного прогресу — і обчислювальної техніки (комп'ютеризація судової діяльності) [6].

То ж можна зробити висновок, що культура кримінально-процесуальної діяльності включає в себе дотримання культури спілкування, мовної культури, судової етики, а також забезпечується культурою процесуальних документів. Але це вже тема іншої статті.

Література

1. Настольная книга судьи. — М., 1972. — С. 17.
2. Леопенко В. В. Профессиональная этика участников уголовного судопроизводства. — К., 1981. — С. 95.
3. Кокорев Л. Д., Котов Д. П. Этика уголовного процесса: Учеб. пособие. — Воронеж, 1993. — С. 187.
4. Лікас А. Л. Культура правосуддя. — М., 1990. — С. 30.
5. Там само. — С. 41.
6. Там само. — С. 21.

УДК 347.965.45

*М. В. Романова,
асистент кафедри юридичної психології та педагогіки ОНЮА*

СУДОВА ПРОМОВА — ОСОБЛИВИЙ ВИД МОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Немає нічого могутнішого за слово. Лави сильних доказів і високих думок не можна прорвати. Слово вражає жорстких і руйнує фортеці. Це невидима зброя. Без неї світ належав би грубій силі.

А. Франс

Проголошення незалежності України змінило усі сфери суспільного життя, активізувало громадську думку и бажання створити демократичне правове європейське суспільство.

Основною проблемою створення даної моделі суспільства виступає не тільки розподіл компетенції окремих галузей влади, але й їхня взаємодія. Особливе